Петро ДАНІВ
науковий керівник
к.е.н., доц. Пробоїв О.А.
ІФННІМ ТНЕУ

КРИЗА ЗАБОРГОВАНОСТІ КРАЇН ЄС ЯК ВИПРОБУВАННЯ НА МІЦНІСТЬ ЇХ ЕКОНОМІКИ

Постановка проблеми. Надзвичайно актуальною проблемою сьогодення є подолання кризи заборгованості країн ЄС й втілення заходів для зміцнення даного інтеграційного угрупування, так як багато інших економік країн світу тісно переплетені економічними, політичними, культурними зв'язками з державами Євросоюзу, а тому сповільнення темпів їхнього економічного росту може позначитись на функціонуванні світових товарних й фінансових ринків, а також змінити розстановку пріоритетів на геополітичній карті світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вирішенню проблем заборгованості країн Євросоюзу й забезпечення їхнього фінансового благополуччя присвячено безліч робіт зарубіжних дослідників: Бансала В., Валерштейна І., Вільямсона Дж., Гільфердінга Р., Дольфюса.

Виділення не вирішених раніше частин. Незважаючи на велику кількість наукових досліджень, проблема наростаючої заборгованості й бюджетних перевитрат окремих країн Євросоюзу в умовах світової політичної нестабільності є мало вивченою, зокрема потребують подальшого аналізу динаміка та структура зовнішніх боргів, рівня ВВП, обсягів інвестицій, динаміки рівня безробіття й доходів населення країн ЄС для виявлення шляхів подолання існуючих негараздів.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою даного дослідження є аналіз сучасних тенденцій розвитку кризових явищ в Єврозоні, окреслення шляхів збалансованості у взаємодії усіх її складових; з'ясування суперечностей та парадоксів функціонування діючої європейської фінансової архітектури і реформування діяльності її основних ланок.

Виклад основного матеріалу дослідження. Головною проблемою сучасного європейського простору, що безпосередньо впливає на ситуацію, є загострення фінансово-економічних питань в країнах ЄС. За оцінками Європейської комісії, загальний валовий внутрішній продукт країн Єврозони у 2015 році скоротився на 0,4 %, а всього по ЄС — на 0,3 % від ВВП. Негативні економічні тенденції зафіксовані у Греції, Італії, Іспанії, Португалії, Ісландії, Румунії, Угорщині та Словенії, які й спричинили кризові явища в економіці ЄС. Зокрема, у 2015 році зафіксовано скорочення ВВП Греції на рівні 3 %; Італії — 2,3 %, Іспанії — 1,4 %, Угорщини — 1,2 %, Словенії — 2,2 %.

Лідери Європейського Союзу — ФРН, Великобританія та Франція, а також деякі інші країни, зокрема, Норвегія, Швеція, Фінляндія і Польща відзначаються позитивними макроекономічними показниками і приростом ВВП, хоча і їм несолодко. Так, зниження споживчих індексів основних європейських партнерів ФРН призвело до скорочення обсягів німецької зовнішньої торгівлі та, відповідно, до падіння бюджетних доходів країни.

Зокрема, лише у вересні 2012 року цей показник скоротився на 3,4 %, тобто до 91,7 млрд. євро (найбільше скорочення з листопада 2009 року). Падіння ВВП Франції, починаючи з 2008 року, становило близько 4 %, а частка країни у світовому експорті скоротилася з 5 % до 3 %. Загалом це призвело до суттєвих негативних наслідків як для окремих країн ЄС, так і в цілому для Європейського Союзу. Це насамперед стосується критичного зростання державних боргів низки країн ЄС (в першу чергу — Греції), що реально загрожує їм дефолтом та, відповідно, порушенням всієї фінансової системи Європейського Союзу (рис.1).

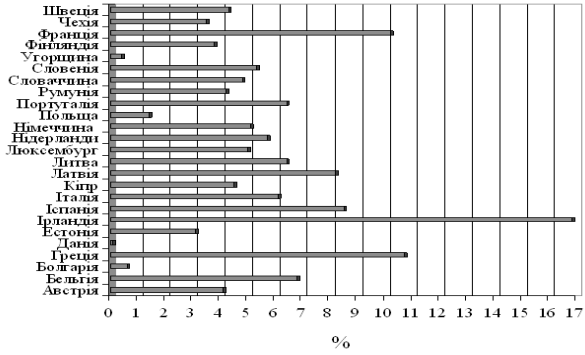

Рис.1. Динаміка рівня дефіциту бюджету країн ЄС відносно ВВП у 2015р.

Фактично елементи такого сценарію вже мають місце і викликають справжнє занепокоєння керівництва Європейського Союзу, яке намагається вжити термінових заходів для подолання кризових процесів. До антикризових заходів вдаються також і окремі країни ЄС.

Що передбачається в такому випадку? Запроваджується широкий запобіжний комплекс організаційного, економічного, фінансового та політичного характеру, який включає кілька основних напрямів, що визначаються їх практичним змістом та формами реалізації.

Так, на рівні Європейського Союзу є домовленість про скорочення бюджетних видатків в країнах-членах ЄС, що знизить їх державний борг, а також про створення фінансових фондів (резервів) для надання допомоги країнам з найбільш важким фінансово-економічним станом. Цей процес контролюватиме Європейська комісія з правом застосовувати санкції проти порушників фінансової дисципліни в рамках ЄС. При цьому, одним із основних донорів резервних фондів ЄС є ФРН, у якої досить міцні фінансово-економічні позиції.

Щодо власних антикризових заходів країн-членів ЄС, то вони включають: економію коштів (насамперед, за рахунок зниження рівня фінансування оборонних та соціальних програм); підвищення ставок податків;

залучення іноземних кредитів та інвестицій з країн, які у відносно стабільнішому економічному становищі, зокрема КНР; розширення торгівельно-економічного співробітництва за межами Європейського Союзу, в т. ч. з КНР, Індією, країнами Південної Америки та Росією.

За оцінкою європейських експертів, такі заходи вже дали змогу створити передумови для виходу Європейського Союзу з фінансово-економічної кризи. Щоправда, виникає низка інших проблем як політичного, так і соціального характеру. Наприклад, примусове скорочення соціальних видатків в країнах ЄС (в т. ч. скорочення зарплат, пенсій і пільг) та підвищення податків викликало супротив у населення, поширило антиурядові настрої та масові акції протесту. Соціально-політична ситуація в ряді європейських країн загострилась, висуваються вимоги про відставку урядів.

Водночас поглиблення соціальних проблем в країнах ЄС поширює серед населення радикальні, націоналістичні та сепаратистські настрої, а також зростає недовіра громадян до Європейського Союзу. Наприклад, серед політикуму Румунії поширюються ідеї відродження «Великої Румунської держави»; до складу парламенту Угорщини входить націоналістична партія «Рух за кращу Угорщину»; зміцнюються позиції у парламенті Греції партії націоналістичного спрямування «Золотий світанок». Такі дії вже ускладнили ситуацію довкола Молдови, загострилися угорсько-румунські та угорсько-словацькі відносини через підтримку Угорщиною сепаратистських рухів серед угорських меншин в Румунії та Словаччині.

Зростають сепаратистські настрої також і серед населення «старих» членів Європейського Союзу. Так, прояви сепаратизму демонструють Каталонія в Іспанії, Шотландія у Великобританії та Фландрія у Бельгії. Рушійними силами даних процесів виступають націоналістичні партії, що входять до складу місцевих парламентів Каталонії (партія «Конвергенція і союз») та Фландрії (партія «Новий фламандський альянс»).

Ускладнюються стосунки між відносно стабільними країнами-членами ЄС та їх партнерами по організації. У політичних колах ФРН, Франції та Великобританії вже посилюється невдоволення необхідністю виділяти кошти для «порятунку» деяких кризових європейських економік. Так, під час ухвалення нового фінансового плану ЄС на 2014-2020 роки в ході саміту Європейського Союзу 22-23 листопада 2012 року нові члени організації отримали менше коштів на програми «вирівнювання ЄС», ніж у минулі роки.

Ускладнюються відносини і між провідними країнами-членами ЄС. В основному, через розбіжності у підходах щодо вирішення фінансово-економічних проблем Європейського Союзу (зокрема, випуск євро бондів). Крім того, Франція і Великобританія занепокоєні посиленням позицій ФРН, як основного донора європейських стабілізаційних фондів. Адже, таким чином, Берлін отримує більші можливості для свого впливу на загальну політику ЄС.

Такі дії так чи інакше призводять до зростання відцентрових процесів в Європейському Союзі. І ось вже певні політико-економічні сили Великобританії порушують питання щодо виходу країни з ЄС. Водночас, через внутрішньополітичні причини уряди деяких країн ЄС намагаються спочатку

вирішити питання соціального забезпечення власного населення, а вже потім виконувати вимоги Європейської комісії скорочувати свої бюджетні видатки, що, зрозуміло, не може не поглиблювати внутрішньо-організаційні суперечності. Слід згадати відмову Польщі та Румунії приєднуватися до Єврозони доти, поки фінансово-економічна ситуація в ЄС не стабілізується.

Всупереч всім негараздам заходи керівництва ЄС з подолання фінансово-економічної кризи дають свої результати. Так, згідно з прогнозами Європейської комісії, після нинішнього падіння, у 2016 році очікується відновлення позитивних темпів розвитку єврозони на 0,2 % та в цілому ЄС — на 0,4 % (в т. ч. ФРН — на 0,8 % та Франції — на 0,4 %).

Позитивні тенденції спостерігаються і у банківській сфері Європейського Союзу. Так, провідні європейські банки оголосили про свою готовність розпочати повернення запозичень, які були отримані ними у Європейського центрального банку для відновлення свого фінансового стану на загальну суму 1 трлн. євро. Зокрема, до 200 млрд. євро (20 % від загальної боргової суми) можуть бути виплачені вже на початку 2016 року.

Висновки з проведеного дослідження. Підсумовуючи вищезазначене, Європейська комісія прогнозує зниження середнього бюджетного дефіциту країн-членів ЄС з 3,6 % від ВВП у 2015 році, до 3,2 % від ВВП у 2016 році, а для країн-членів єврозони — з 3,3 % до близько 2,9 %. Зрозуміло, що це зменшить і державні борги європейських країн. Наведені позитивні тенденції демонструють, що є реальні передумови для подолання кризових процесів в ЄС та відновлення динамічного розвитку Європейського Союзу, як однієї з найбільш потужних та найбільш ефективних політико-економічних організацій у світі. Отож обраний курс європейської інтеграції України має всі підстави вважатися вірним.

Список використаних джерел:

1. Барановський О. Європейські банки: під тиском боргової кризи [Текст] / О.Барановський // Вісник НБУ. – 2011. − № 11. – С. 16-23.

2. Гаргуша К.Ю. Боргова криза ЄС: основні гравці та строки закінчення / К.Гаргуша //Наукові праці. Історія. – Випуск 186. Том 198. – С. 118-122.

3. Дорошенко І.В. Макроекономічні наслідки боргової кризи Єврозони: приклад Ірландії та Португалії / І.В. Дорошенко // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. − Вип. 21.6. – С. 162-173.